ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ב.

ארבעה

ארבעה ראשי שנים. למלכים. רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משנה שעמד בה המלך כדאמרינן במסכת גיטין (ד' פ.) משום שלוש מלכות וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו ואפילו עמד בשבט או בחדר כלתה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שניה: **ולרגלים.** מפרש בגמרא (ד' ד.): **למעשר בהמה.** שאין מעשרין מן העולדים בשנה זו על העולדים בחבירתה דכתיב (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ואמר מר בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נג:) כשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: **לשנים.** מפרש בגמ' (דף ח.): **לשמיטין וליובלות.** משכנסם תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: **לנטיעה.** למנין שני ערלה ואפילו נטעה בחג כלתה שנתה הראשונה לסוף אלול. ובכולהו מפרש טעמא בגמרא (ט): **לירקות.** למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ר"ה על של אחר ר"ה: **לאילן.** לענין מעשר שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שבאילן הולך אחר חנטה וכגמ' (יד.) מפרש מאי שנא שבט: **גמ' למאי הלכתא.** כלומר למה הוקבע יום מיוחד למנין המלכים אימא שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו: **לשטרות.** להזמין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר: **דתנן.** במסכת שביעית (פ"י מ"ה): **שטרי חוב המוקדמין פסולין.** לפי שכלה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה להלוואה ובשטר מעיד שהלוואה קדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו (ט) ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואיזו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים. ואם לא קבעו יום לתחילת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להזמין אם השטר מוקדם או מאוחר כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית ליה פליגי מפליגי מנה והעדים אמרו כשחתמתו בו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה כאותה שאינו (כ"ב ד' קסו:) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כן אבל ראינו שהלוהו מנה בחמוז בשנה שלישית למלך פלוני ואם אין הדיינין יודעין בחיזה חדש עמד המלך אין להזמין אם חמוז קודם לכסליו (כ) ומלגא כסליו קודם לחמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא אם שנתו מתחלת בין חמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם חמוז קודם לכסליו: **עלתה לו שנה.** כלומר כלתה לו שנתו ומעתה מונין לו שנה שניה: מאי

ארבעה ראשי שנים הן. בכל דוכתי תני הן כדאשכחן הכא וכפ' בחדא דשבועות (ד' מט.) ארבעה שומרים הן וכפ"ק דחולין (ד' יז:) ג' פגימות הן וכפ' אין מעמידין (ע"ז ד' ל.) ג' יינות הן וכפ' כל הנלמים (סס ד' מז:) ג' בתים הן ג' אבנים הן ג' אילנות הן אבל ברים ב"ק (ד' כ. וסס) תנן ארבעה אבות נזיקין ולא תני הן משום דקאי אתחריה כלומר ארבעה אבות נזיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא במיניה דרבי חייא ורבי אושעיא תני הן(ט):

למלכים. פי' בקונטרס משום שלוש מלכות ואינו דהכא למלכי ישראל קמיירי ודוקא גבי גיטין אמרינן הכי פרק הזורק (גיטין ד' פ. וסס) אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלוש מלכות וגבי גיטין פסולין ודאי אפי' מלכות שאינה הוגנת כמלכות מדי ויון אבל מתני' דהכא פירוש לשטרות וכפ"ק דע"ז (ד' י.) אמרינן דבגולה אין מונין (ג) אלא למלכי יון בלבד ומסקינן נמי התם דלמלכים דהכא למלכי ישראל וכן אמרינן לקמן (ד' ג.) בגמר' לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן וצריך לפרש דאין צריך שלוש מלכות אלא בגט אשה לפי שהוא דבר גדול ומילתא דחשיבות לפי שעל ידי גט מותרת לכל אדם וחשיב משאר שטרות:

לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמים. פירש בקונטרס שאם לא קבעו יום לתחילת שנת המלך אלא לכל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להזמין כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית וכאו עדים וחתמו כשחתמתו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו כאותה ששניו כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כך אבל ראינו שהלוהו בחמוז שנת שלש למלך ואם אין הדיינין יודעין בחיזה חדש עמד המלך אין להזמין אם חמוז קודם לכסליו ואם כסליו קודם לחמוז אם שנתו מתחלת בין חמוז קודם לכסליו ואם כסליו קודם לחמוז בכל שנותיו ואם עמד בין כסליו לחמוז נמצא כסליו קודם לכסליו בכל שנותיו ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם חמוז קודם לכסליו ולריך לפרש שהודו המלוה והלוה שהלוואה אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי והשתא משמע לפי' הקונטרס מספק היינו מוזכין אותו מוקדם אי לאו דקבעו ניסן ר"ה אע"י כן אנו יודעין בו שהוא מאוחר ואי אפשר לומר כן דאין לנו לפסול שום שטר מספק דמוכח ברים אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג. וסס) דקאמר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה וכאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא באותו יום עמנו הייתם שטר כשר ועדיו כשרים מיישינן שמא אחריהו וכתבוהו הרי שאינו מוזכן להכשיר מספק וכן בגט פשוט (כ"ב דף קצא. וסס) דקאמר שטר שזמנו כתוב בשבת או בי' בתשרי כשר שאני אומר אחריהו וכתבוהו ומיהו יכול לפרש פירוש אחר שיפרש שבכסליו בשנת ג' היתה המלוה והייתי מכשיר מספק וע"י שקבעו ניסן ר"ה אנו יודעין שהוא מוקדם דלעולם חמוז קודם לכסליו ומיהו עיקר פירושו תימה גדולה שעשו תקנה פן יסכחו כל העולם מתי עמד המלך וכן סופר שכותב כל היום שטרות האיך יסכח ועוד דא"כ הוי מצי למימר דנפקא מינה עוכא לכל שטרות שלא ידעו מה לכתוב בו ביום דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך ועוד דכי האי גוונא לאו מוקדם לאחרי דאחר כפ"ק דב"מ (דף יג. וסס) עדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי דפליג עליה למה הולרכו לעשות תקנה זו הא אמרינן אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אלא בשטרי הקנאה ורלה דנפקא מינה לשטרי חוב (ד) המוקדמין היינו כגון אם עמד המלך באחד בניסן כשיגיע אחד בניסן אחר יסכח הסופר ויסכוח דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן דעביד אינש דטעי חד יומא ויכתוב באחד בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלישה שהיא שנה שניה וכתוב ראשונה ונמצאו ב"ד טורפין מן הלקוחות של שנה זו שלא כדין אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה הו לא אתי לידי תקלה דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת וא"א אכתי אתי לידי תקלה דאם עמד בכ"ט באחד בשנה ראשונה למלך כשיגיע כ"ט אחר יעבה הסופר ביום אחד ויסכוח שעמד באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט באחד (בשנה ראשונה למלך) ונמצא מוקדם שנה שלישה לאו פירכא היא דכשעמד בכ"ט באחד מיד שיגיע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שניה ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שניה הלכך לא טעי ויש שיטה אחרת בירושלמי בין מ"ד מניסן מנינן בין מ"ד מתשרי מנינן מה ביניהן א"ר יצחק שטרות יוצאות ביניהן לוה בחייר וכתב ביה שנה שניה למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בו שנה שניה למלכות מ"ד מניסן מנינן מלוה קדמאה מ"ד מתשרי מנינן מכירה קדמאה ומילתא אחריתי היא ולא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן לראש השנה: **שטרי** חוב המוקדמין **פסולין.** בשלהי איזהו נשך (ב"מ ד' עב. וסס) פי' בקונטרס פסולין לגבי משועבדי אבל מבני חרי גבי ולא יתכן וכמו שפירשנו שם (ד"ה שטר): אבל

ארבעה ראשי שנים הם [ט]**באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים** [י]**באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ר' אלעזר ור"ש אומרים** [יא]**באחד בתשרי. באחד בתשרי ראש השנה לשנים** [יב]**ולשמיטין** [יג]**וליובלות** [יד]**לנטיעה** [טו]**ולירקות** [טז]**באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים** [יז]**בחמשה עשר בו: גמ'** [יח]**למלכים למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות דתנן** [יט]**שטרי חוב המוקדמין פסולין** [כ]**והמאוחרין כשרין תנו רבנן מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה ואם לא עמד אלא באחד בניסן אין מונין לו שנה עד שיגיע ניסן אחר אמר מר מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה הא**

קמ"ל

ארבעה

מסורת הש"ס

(א) ע"ז ו. כ) [כבורות מ:]. ג) [סס נח.]. ד) [ע' בפרש"י לקמן יד. בפיסקא]. ה) [ב"ז י.]. ו) כ"מ ח. סס עב. מעבדרין לב. שביעית פ"י משנה ה כ"ב קנו: סס קנא: [לקמן מ.]. ז) [ולקמן ח.]. ח) [במישה ויינו מ:. נטיעה ט:. ירקות יב.]. ט) [לפנינו סס ליתי מלת הן. וע"ע תוס' ב"ק כ. ד"ה ארבעה].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שטרי חוב המוקדמין כו' (ולא יטרוף אפי' וכו' עד מן המשועבדים) תפ"מ וע"ב מדברי התוס' משמע שלא היה לפניהם לשון זה בפי' רש"י: (ב) באד"ר כן תמוה לכסליו שלאחריו נמצא: (ג) הגה' ד"ה למלכים וכו' דבגולה אין מונין. נ"ב פי' לשטרות אין מונין: (ד) ד"ה לשטרות וכו' ובראה דנקלא מיהא לשטרי חוב. נ"ב ויש להקשות אמאי לא פי' הגה' דרך זה על פי פירש"י בגטעת הדיינין דנקלא מיהא כגון שעמד המלך בא' בניסן והכלוה היתה בא' בניסן בשנה שלישית דשטר מאוחר הוא דהדיינין יעשו ביום ג' ויסברי שהמלך עמד בכ' בניסן ונמצא דא' בניסן היא סוף שנה שלישית שהלוה לו מעותיו ושטר מוקדם היא דר"ל דאם כן לאחר שתקנו דר"ח ניסן ר"ה למלכים אמי אינא לומרם לשעות הדיינין דאם עמד המלך בר"ח ניסן וכתבתם השטר בסוף שנה בכ"ט באדר בשנה ראשונה ועדים מעידים שהלוהו היתה שבכסליו בשני לפני אדר דשטר מאוחר הוא יעשו הדיינין ביום ג' ויסברי שהמלך עמד בכ"ט באדר ומיד שינוי ניסן מתחיל שנה שניה ונמצא שבתחתם השטר בכ"ט באדר בשנה ראשונה ראשונה היתה מקמי ההלואה שבכסליו שהיא שנה שניה אבל לפי' אלא חיישינן לעשות של טופר ניחא:

מוסף רש"י

באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. דאומן שולני קודם לכן אין נמצאין לריך להתעשר עם אותן שיולדו מכאן ואילך, משום דהוי הדש ויבן (בכורות מ:). לשטרות. דכל אימת דקאי מלכות מני מטי אילהי אחר מלכות ליה שתא ובניסן ביום שתא מנינא למיכתב בשטרי (ע"ז י.). שטרי חוב המוקדמין. ליכתב קודם המלוה (סנהדרין לב.) שנתנו ביום ט"ו בניסן וכתוב בתוך השטר בניסן באחד בניסן (רשב"ם ב"ב קנ:). פסולין. דבשי למטרף לקוחות מזמן הכתוב כי ועדיין לא הלוה. ושטר הלקוחות קודם למלוה הה מלוה שנתו והוא קודם והוא שקר (ב"מ עב.) וקנסינן איתתא מטו איטרוף ופסול אפילו מזמן שני (סנהדרין לב.) ואינו טורף מן המשועבדים ואפילו מן המתאחר למלוה (ב"מ עב.): אי ממי שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו באחד בניסן לוה שלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן, גם זה מוקדם ופסול, שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך, דלא כאבי דאמר (ב"מ יג.) עדיו בחתומיו זכין לו (רשב"ם ב"ב קנ:) ומיהו אם הלוהו היתה באחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להתחייב נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו באחד בניסן, כי האי מוקדם כשר (שם ע"פ ב"ב קנב:). והמאוחרין. שבאי עדים וחתמו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן (סנהדרין לב.) כשרין. דמעלייתא היא דקא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא (שם) שבתבוהו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד בניסן, וכל שכן אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר דכשר, שהרי מחל לו שעבוד של חדש שענר (רשב"ם ב"ב קנא:).

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין ריט:
ב ב ג מיי' פ"ל מהל' שמיטה הל' ט ופ"י הל' ד סמג עשין קמז ולאין רסה:
ג ד מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ה סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ד:
ד ה ו מיי' שם פ"ש הל' ג ופ"ה מהל' תרומות הל' יא סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ט ופסעיף קכה:
ה ז מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן מג סעיף ז:
ו ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף יב ויג:

רבינו חננאל

ארבעה ראשי שנים הן באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים. ואמרינן למלכים למאי הילכתא בענין למידע ראש השנה שלהן. אמר רב חסדא לשטרות, כלומר כיון שזמן השטרות למניין שנות המלכים מונין. כדאמרי בשנת כך וכך לינאי המלך. בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול. צריכין אנו לידע ראש השנה שלהן איזה יום ואיזה חודש הוא, שאם יצא לפנינו שטר יודעים כמה שנים יש לו, ומאותו הזמן שנכתב השטר נשתעבדו לו כל הנכסים של לווה, ואם מכר מנכסיו אחרי כן, בעל חוב בא וטרף ומוציא מידן. וכיון שראש השנה של מלכים ניסן עד ניסן אחר תשלום השנה. וכסדר הזה מונין והולכין. וכן שני לינאי הייוצאין על אדם אחד, מן הזמן של זה ושל זה מתברר איזה קודם. ולו משפט לטרוף הנכסים קודם. ואם ילוה אדם לחבירו מעות בניסן בשנת ה' לינאי המלך ויקדים זמן השטר ויכתב בניסן בשנת ד' לינאי המלך, אם נתברר בבית דין כי העדים הקדימו זמנו של אותו השטר פסול הוא, כדתנן בפרק מסכת שביעית שטרי חוב המוקדמין פסולין. דאתי למישרף לקוחות שלא כדין, אבל המאוחרין כשרין. מלך שעמד בכ"ט באדר כיון שהגיע יום אחד בניסן עלתה לו שנה. דקיימא לן

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com